

IV. Rodiče a děti

Úkoly:

1. Uveďte, jaký význam má biologické a právní rodičovství.
2. Vymezte, co je obsahem rodinněprávního vztahu rodič - dítě.
3. Hraje nějakou roli skutečnost, že
 - a) rodič je sám nezletilý,
 - b) rodič byl omezen nebo zbaven ve způsobilosti k právním úkonům?
4. Jaký význam má skutečnost, že dítě dovrší 12, 15, 16, 18 let, event. uzavře manželství?
5. Definujte institut rodičovské zodpovědnosti, vymezte jeho subjekty a obsah, tj. jednotlivé složky.
6. Vysvětlete pojem výchova v širším a užším slova smyslu.
7. Definujte pojmy výlučná, společná a střídavá výchova.
8. Uveďte, jakou roli hraje skutečnost, že rodiče dítěte nejsou manželé.
9. Posuďte postavení rozvedených otců, event. nemanželských otců v právní řádu České republiky.
10. Zamyslete se nad požadavky osob téhož pohlaví v naší společnosti a uveďte, zda je vhodné, aby společně vychovávaly nezletilé dítě.
11. Vymezte postavení tzv. nevlastního rodiče při výchově dítěte.
12. Co je to zastupování dítěte, kdy se uplatní a co je to tzv. kolize zájmů?
13. Co obnáší správa majetku dítěte?
14. Kdy je třeba dítěti ustanovit majetkového opatrovníka?
15. Kdy má rodič vyúčtovací povinnost? Danou otázku posuďte i s ohledem na institut promlčení.
16. Mají prarodiče právo vídat své vnuky?
17. Posuďte, zda je možné považovat nepředání dítěte rodiči, u kterého má podle rozsudku soudu být, za únos.

18. Zabývejte se vymezením pojmů týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.
19. Zabývejte se kriminalitou dětí jako důsledkem „výchovy“. Domníváte se, že hranice 15 let pro vznik trestní odpovědnosti je adekvátní nebo by měla být snížena?

Příklady k řešení

1) Rozsudkem soudu, který nabyl právní moci dne 7. 12. 2001, bylo rozvedeno manželství mezi Janou Kutálkovou a Markem Kutálkem. Nezletilý Vilém, nar. dne 5. 1. 2000, byl svěřen do výchovy matky a otcí bylo stanoveno výživné ve výši 1.800,- Kč.

Návrhem ze dne 6. 12. 2004 se otec domáhal svěřením nezletilého do své výchovy s odůvodněním, že matka není schopna náležitě zabezpečit všechny potřeby nezletilého. Otec dále uvedl, že matka nepečuje dostatečně o jeho zdravotní stav, neboť nezletilý je často nemocen, trpí chronickou bronchitidou a matka ho dává do školky nedostatečně doléčeného. On sám uzavřel nové manželství, v němž se dne 8. 5. 2003 narodil syn, s nímž je jeho současná manželka nyní na mateřské dovolené a mohla by tedy bez problémů zajistit i péči o jeho syna z prvního manželství na rozdíl od matky, která dává zaměstnání přednost před péčí o dítě. Navíc jeho finanční situace je nyní s ohledem na úspěšné podnikání tak dobrá, že žije s manželkou v rodinné domě a nepočítá, že by manželka někdy nastoupila do zaměstnání, neboť je schopen ji velmi dobře zabezpečit.

Matka trvala na zamítnutí návrhu s tím, že o syna řádně pečuje, a že v péči jí pomáhají její rodiče, s nimiž žije ve společné domácnosti. Dítě je sice častěji nemocné, v tu dobu však o ně pečují její rodiče, takže do školky ho dává, až je zcela doléčeno. Předložila lékařské potvrzení, že dítě je vcelku zdravé, s běžnými chorobami vyskytujícími se v jeho věku. Nikdy navrhovateli

nebránila ve styku s nezletilým, ale domnívá se, že s ohledem k útlému věku dítěte je pro něj vhodnější výchovné prostředí u matky, kde je zvyklý.

Uveďte, za jakých podmínek je možné změnit rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy a posuďte úspěšnost návrhu.

2) Návrhem ze dne 3. 9. 2004 se matka Jarmila Krátká domáhala změny příjmení nezletilého Davida Nováka na příjmení „Krátký“. Uvedla, že po rozvodu manželství s otcem nezletilého, Jiřím Novákem, uzavřela dne 15. 1. 1999 nové manželství s Markem Krátkým. Z pozdějšího manželství se dne 20. 12. 2002 narodilo další dítě, které nese příjmení matky a jejího současného manžela. Matka si přeje, aby obě děti nesly shodné příjmení, zejména proto, že nezletilý David Novák nastoupil 1. 9. 2004 do základní školy a má obavu, aby mu rozdílné příjmení nepůsobilo mezi spolužáky těžkosti.

Otec nezletilého jako odpůrce namítal, že nesouhlasí se změnou příjmení, neboť k nezletilému má dobrý vztah a pravidelně se s ním stýkal do doby, než matka uzavřela nové manželství. Od té doby mu matka ve styku brání. Výživné platí řádně a kromě toho poskytoval nezletilému i různé dárky k narozeninám, na vánoce apod.

a) Uveďte, jak bude soud v dané věci postupovat a podle jakých ustanovení zákona o rodině bude rozhodovat. Posuďte úspěšnost návrhu.

b) Ovlivní změna příjmení právní vztah otec – dítě?

3) Návrhem ze dne 11. 3. 2005 se otec Libor Bureš domáhal, aby byl jeho nezletilý syn Martin Bureš, nar. 5. 7. 1997, svěřen do jeho výchovy a matce stanoveno přiměřené výživné. V návrhu uvedl, že manželství účastníků bylo rozvedeno v roce 1999, nezletilý syn byl svěřen do výchovy matky a jemu stanoveno výživné ve výši 1 400,- Kč. Dále uvedl, že od srpna 2003 matka žije ve společné domácnosti s druhem, a že se z tohoto svazku dne 17. 9. 2004

narodilo další dítě. Druh matky požívá ve značné míře alkoholické nápoje a poté se k nezletilému chová agresivně.

V lednu 2005 utekl nezletilý Martin Bureš z domu, nastěhoval se ke svému otci a odmítá se k matce vrátit.

Matka v řízení popřela, že by se její druh choval k nezletilému hrubě. Popřela i skutečnost, že její druh požívá alkoholické nápoje v nadměrném množství. Připustila, že v lednu nezletilý utekl z domu po hádce s jejím druhem, který mu vyčetl, že matce nedostatečně pomáhá v domácnosti. U hádky nebyla přítomna a neví tedy nic o tom, že by její druh nezletilého fyzicky napadl. Uvedla, že podle jejího názoru nezletilý syn utekl k otci proto, že otec má značně vysoké příjmy, dává nezletilému, když je u něj na návštěvě cenné dárky, a je na nezletilého méně přísný než ona.

Posuďte úspěšnost návrhu, příp. uveďte, v jakém směru by si soud měl doplnit dokazování.

4) Návrhem ze dne 8. 6. 2004 se otec domáhal, aby jeho nezletilá dcera Daniela Maryšková, nar. dne 4. 3. 1990 byla svěřena do jeho výchovy. Uvedl, že manželství rodičů bylo rozvedeno v roce 1999. Od té doby s dcerou udržoval pravidelný kontakt. Dcera žila ve společné domácnosti se svou matkou a babičkou, která je však velmi dominantní, o svou dceru (jeho bývalou manželku) a vnučku stále starostlivě pečuje a kontroluje veškeré jejich počínání. K výchově ze strany matky nemá závažné připomínky. Uvedl, že dcera se k němu odstěhovala na základě svého rozhodnutí poté, kdy jí matka zakázala vzít si s sebou na chatu štěně, které jí otec pořídil.

Matka při jednání trvala na zamítnutí návrhu a uvedla, že není pravda, že by se babička o nezletilou nějak přehnaně starala. uvedla, že otec si podle jejího názoru nezletilou kupoval cennými dárky a zakoupením psa. Dodala, že nezletilá trpí atopickým exémem a proto trvalý kontakt se psem je pro ni

zdravotně zcela nevhodný. Její odstěhování k otci chápe jako projev puberty, protože otec nezletilý, na rozdíl od ní, všechno dovolí.

Posuďte úspěšnost návrhu, příp. uveďte, v jakém směru by si soud měl doplnit dokazování.

5) V rámci úpravy poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu měl soud upravit výkon rodičovské zodpovědnosti k nezletilému Robertovi Jakšovi, nar. 18. 6. 1995, a nezletilému Hynkovi Jakšovi, nar. 1. 11. 2004. Obě děti se narodily za trvání manželství. Ohledně nezl. Hynka podal otec žalobu na popření otcovství. Řízení nebylo doposud pravomocně skončeno. Nezl. Hynek je od narození v kojeneckém ústavu.

Otec se domáhal svěřeni nezl. Roberta do své výchovy s tím, že matka není schopna zabezpečovat péči o dítě. Uvedl, že matka nepřipravuje teplou stravu odpovídající jeho věku, nechává dítě špinavé, ve večerních hodinách často odchází z bytu a zamyká dítě samotné doma. Dodal, že proto změnil zaměstnání a věnuje se po práci péči o dítě. Tvrzení otce potvrdili i svědkové, bydlící v domě.

Matka popřela, že by se o dítě špatně starala. Uvedla, že svědkové jsou otcem ovlivněni. Tvrdila, že nezl. Hynek je umístěn v kojeneckém ústavu proto, že se bojí, aby mu manžel, který skutečně není jeho otcem, neublížil, a protože byt je malý na to, aby v něm mohla mít obě děti. Po rozvodu manželství, až se otec odstěhuje, bude mít v bytě dostatek prostoru i pro druhé dítě, které si vezme k sobě.

Ve zprávě dětské lékařky bylo uvedeno, že matka nenavštěvovala pravidelně poradnu a dostavovala se až po několikeré výzvě. V poslední době dochází k lékařce s dítětem otec, který, jak se zdá, o dítě řádně pečuje. Ve zprávě z kojeneckého ústavu, kde byl nezl. Hynek umístěn, se konstatovalo, že ani otec ani matka se o dítě nezajímají a nenavštěvují je. Dítě je zdravé, jeho

vývoj odpovídá věku a délce pobytu v ústavu. Zpráva orgánu sociálně-právní ochrany v podstatě potvrdila údaje zjištěné v průběhu řízení.

Uveďte, zda se v tomto řízení bude rozhodovat o úpravě poměrů rodičů k oběma dětem a jak by soud měl v řízení rozhodnout, příp. v jakém směru by měl doplnit dokazování.

6) Manželství mezi Annou Richterovou Karlem Richterem bylo uzavřeno dne 10. 12. 1995. Z manželství se narodily dvě nezletilé děti, a to dne 15. 9. 1996 Jan a dne 7. 4. 1999 Kateřina.

V posledních měsících docházelo mezi manžely k vážným neshodám. Karel Richter navázal známost s jinou ženou a odstěhoval se ze společné domácnosti. Od září 2004 ničím nepřispěl na úhradu potřeb rodiny ani na výživné pro děti.

Poradte matce, jak by měla v daném případě postupovat, chce-li

- a) peníze na nájem a domácnost,
- b) výživné pro sebe,
- c) výživné na děti.

7) Nezletilý Jakub Janík nabyl jako dědic po babičce částku 145 800,- Kč. Rodiče dítěte použili část těchto peněz na opravu domu, jehož byli vlastníky, a který s nimi nezletilý obýval. Zbylou částku peněz rodiče použili na úhradu zahraniční dovolené u moře, kam odjeli s nezletilým dítětem na doporučení lékaře, že nezletilému pobyt u moře prospěje.

Posuďte, zda rodiče byli oprávněni takto disponovat s vkladní knížkou a zda by v daném případě byly dány důvody pro zásah státního orgánu, v tom případě uveďte kterého a v jakém směru.

8) Rodiče nezletilé Kamily Skoupé uzavřeli, každý sám za sebe i za nezletilou, smlouvu o stavebním spoření u Českomoravské stavební spořitelny.

Po uplynutí příslušné lhůty spoření požádali o poskytnutí překlenovacího úvěru, neboť se jim naskytlá příležitost k zakoupení nemovitosti, kterou hodlali opravit pro své bydlení.

Uveďte, kdo je vlastníkem úspor ze stavebního spoření znějícího na jméno dítěte, a jak by bylo třeba v této záležitosti postupovat.

9) Paní Marie Široká, matka nezletilé Moniky, se domáhala návrhem, aby byl pozastaven výkon rodičovské zodpovědnosti jejího manžela Petra, otce nezletilé Moniky, a to podle ustanovení § 44 odst. 1 ZOR. Svůj návrh zdůvodňovala tím, že otec nezletilého byl pravomocným rozhodnutím okresního soudu omezen ve způsobilosti k právním úkonům pro duševní poruchu a byl umístěn v psychiatrické léčebně. Domnívá se, že je proto v zájmu nezletilé Moniky, aby byla rodičovská zodpovědnost pana Petra Širokého pozastavena.

Posuďte, zda jsou v daném případě dány podmínky pro pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti otce a posuďte úspěšnost návrhu.

10) Matka dvou nezletilých dětí se domáhala návrhem, aby soud omezil rodičovskou zodpovědnost jejich otce. V návrhu uvedla, že otec požívá v nadměrném množství alkoholické nápoje, není schopen se starat ani o své záležitosti a všechny finanční prostředky ihned lehkomyšlně utratí.

a) Posuďte, dle kterého ustanovení zákona o rodině by bylo možné rodičovskou zodpovědnost otce omezit. Jak by zněl výrok?

b) Kdo by byl nositelem rodičovské zodpovědnosti vůči nezletilým dětem, kdyby byla matka se svým návrhem úspěšná?

11) Nezl. Libor Nedbálek, nar. 7. 4. 1989, byl po rozvodu manželství rodičů svěřen do výchovy matky a otci bylo stanoveno výživné. Otec nezletilého krátce po rozvodu uzavřel nové manželství, v němž se narodily dvě jiné děti. O

výchovu Libora se nezajímal, nestýkal se s ním, platil pouze soudem určené výživné.

Matka nezletilého uzavřela v roce 1995 taktéž nové manželství. V roce 1999 však zemřela. Její druhý manžel podal u soudu návrh, aby byl ustanoven poručníkem nezletilého podle 78 zák. o rodině.

a) Posuďte, zda jsou dány důvody pro ustanovení poručníka podle 78 zák. o rodině.

b) Kdo je za dané situace oprávněn o nezletilého osobně pečovat?

c) Kdo je zákonným zástupcem nezl. Libora?

d) Jak by soud ještě mohl postupovat, kdyby chtěl zachovat kontinuitu výchovného prostředí?

12) Manželství mezi Adélou Dybovou a Kamilem Dybou bylo rozvedeno. Nezletilá Anežka, nar. 8. 4. 1994, byla svěřena do výchovy matky a otci bylo stanoveno výživné. Dále soud rozhodl, že otec je oprávněn stýkat se s nezl. Anežkou každou sudou sobotu a neděli v kalendářním roce a týden o hlavních prázdninách.

Matka nezl. Anežky dceru na styk s otcem vždy řádně připravuje. Chce, aby dítě mělo možnost kontaktu se svým otcem, protože sama vyrůstala v neúplné rodině. Otec však dítě vrací ušpiněné, unavené a nevyspalé. Dítě si stěžuje, že jej otec nutí v jeho domě uklízet a pracovat na zahradě.

Poradte matce, jak by měla v daném případě postupovat

13) Návrhem ze dne 3. 10. 2004 se otec domáhal úpravy styku s nezl. Annou, nar. dne 4. 1. 1997, a nezl. Karlem, nar. dne 17. 3. 1999. V návrhu uvedl, že mu matka brání ve styku s dětmi a nepouští je s ním ven. Tvrdil, že matka děti otci odcizuje, neboť se snaží, aby děti za otce považovaly jejího přítele a popouzí je proti otci. Navrhoval styk v rozsahu: víkend jednou za dva

týdny, jeden den o velikonocích, tři dny o vánocích a tři týdny v letních prázdninách.

Orgán sociálně-právní ochrany jako kolizní opatrovník ve zprávě uvedl, že obě děti žijí s matkou v jednopokojovém bytě, do kterého se s nimi po rozvodu odstěhovala. Obě děti se výborně učí, nejsou s nimi výchovné problémy, obě děti jsou členy Junáka.

Matka u jednání tvrdila, že není proti styku otce s dětmi, ale nesouhlasí s navrhovaným rozsahem. Dodala, že děti nechtějí s otcem z bytu odejít, protože se ho bojí. Navíc otec vždy udělá velkou scénu. Uvedla, že otec neoznamuje termíny, kdy by se chtěl s dětmi setkat, s dostatečným předstihem.

Ze znaleckého posudku vyplynulo, že vztahy dětí k matce jsou velmi dobré, děti se s matkou zcela identifikují, tudíž přejímají i beze slov její postoje. Vztah dětí k otci je ambivalentní, jak kladný tak i záporný, přičemž postoj syna obsahuje více kladných komponent než postoj dcery. Rozsah navrženého styku považuje znalec za nereálný s ohledem na mimoškolní aktivity dětí.

Zamyslete se nad tím, v jakém rozsahu by styk otce s dětmi byl dětem ku prospěchu, případně zda by děti měly omezit své mimoškolní aktivity ve prospěch styku s otcem.

14) Nezl. Lindu Machovou, nar. 24. 8. 2000, svěřují rodiče do péče matky ze strany otce, a to na delší časové úseky. Babička nezletilé Lindy však není schopna řádně zabezpečit osobní péči o dítě, zejména z toho důvodu, že je po operaci kyčelního kloubu a chůze jí způsobuje značnou námahu. Domácnost babičky je v nepořádku, babička vaří nepravidelně a o osobní hygienu dítěte také příliš nedbá.

Posuďte, zda by mohl nějaký orgán rodičům zakázat, aby nezl. Lindu svěřovali do péče babičky. Podle kterého ustanovení ZOR by tento orgán postupoval?

15) Manželství mezi Sylvou a Michalem Novotnými bylo rozvedeno. Rozsudek nabyt právní moci dne 12. 7. 2001. Nezletilá Alice, nar. 1. 2. 1995 byla svěřena do výchovy matky a otci bylo stanoveno výživné ve výši 2.200,- Kč měsíčně.

Dne 12. 2. 2005 podal otec soudu návrh, aby byla nezletilá Alice svěřena do jeho výchovy. Svým návrhem se opíral o ustanovení § 28 ZOR. Návrh byl odůvodněn skutečností, že otec podniká, velmi se mu v podnikání daří a je schopen Alici zajistit „blahobytnější život“ a později financovat studium v zahraničí.

Matka nezletilé je v současné době nezaměstnaná a pobírá pouze příspěvek od úřadu práce. Její finanční prostředky jsou tedy velmi omezené. Nicméně, o Alici řádně pečuje.

Posuďte daný problém vzhledem k ustanovení § 28 ZOR a principu blaha dítěte.